

hogyan a történelem és a valóság, a személyek és élethelyzetek adott körülmények közötti egyedi és egyértelmű kapcsolatát minél adekvátabban juttassa a befogadó tudomására. A maga dísztelen és racionális mi-voltában minden részletnek megvan a saját helye, s mégis mind külön életet él. Mindemelllett megszakítatlan, önmagába visszatérő körként ábrázolják a történetet.

A történelem-történetnek mindenkor aktualitása van. Azt mondják, a világban lezajlott fontos események ponttá stabilizálódott állomásokként is örök periódusokban változnak: térnek vissza, minimális eltérésekkel. A *Honfoglalás* történelmi síkja is emiatt érezhető jelenkorinak, a ma részének, a szereplők pedig mintha az olvasó mellett ülve, direkt módon beszélgetnének. Efféle közvetlenség jellemzi a heini mondanivalót. E közvetlenség által lehet visszanyúlni a történelemhez, a múlt(ak)hoz, hogy az(oka)t jelenkorivá, aktuálissá tehesse az ember, még ha esetleg csak bensőleg, az individuuma szabott élménysorozat formájában is.

HÖRCHER ESZTER

(Fordította Murányi Beatrix,
Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006,
398 oldal, 2700 Ft)

CEM MUMCU:

Törökfürdő avagy Sírbolt

Mi történik, ha egy gyermek érkezése nem csoda, hanem tragédia? Amikor születése pillanatában megtagadják, majd egy dohos padlás-szobába száműzve egész életére fordítják rá a kulcsot? Cem Mumcu, a nálunk is egyre népszerűbb török irodalom fiatal képviselője a magára hagyott lélek, a múlt szeretetelenségét újrahátványozó jelen, az életet keretező halál mint alapesemény problematikáját vizsgálva arra keres választ, hogyan képes egy gyermek, aki a halál mellől indul, teljességgel birtokba venni saját életét, anélkül, hogy bármire (köztük épp magára az életre) jogot formálna.

A gyermek nem tesz mást, csak létezik egy számára kijelölt, szűkre szabott világban, mégis mélyen megsebzti a csupa nagynéniből-nagybácsiból álló család minden napjait, melyeket egészen addig a transzcendens hatalommal bíró nagymama uralt. Az egyensúlyvesztés révén a hit babonaságba süpped, a józan ész pedig, mint a fürdő márványpadlója felett kavargó gőz, lassanként elpárolog...

Van-e menekülő út egy félelem és gyanakvás által lelakatolt világból? Ha igen, az csakis önmagunk s egy tisztasága révén nyitott világ felé vezethet. Miként az örült, aki a ká-

osban találja meg léte értelmét, úgy a kis Muharrem – „Allah büntetése” – is az állandósult reszketegség aurájában válik bölccsé, sejtí meg a csend és az üresség tisztán ragyogó, patetikus (a magasabbrendűt elszenvedni segítő) erejét, mely a maga impotenciájában képes arra, ami a legnehezebb: hallgatni. Érintetlenül hagyni. Nem betölteni.

Mumcu titka abban rejlik, hogy nem próbálja külön lényegként kezelni a testet a lélektől; a rítus, amelyben e két entitás összeforr, megszabja hőseinek lét-határait, ugyanakkor felnyitja szemüket egy másfajta valóság szemlélésére. A fürdő, ahol test és lélek is meg-tisztul, a múlttal való számvetés, de – s ez sokkal fontosabb – egy kivételes esemény megélésének helyszíne is: a forró víz és a tejféléh, gomolygó gőz homályában felsejlik a személyes létezését megelőző, nyugodt otthon-lét érzete, az anyaméh meleget adó biztonsága.

A Mumcu által bemutatott török világot sokkal inkább a tér, mintsem az idő határozza meg: éppúgy középkori-barbár, mint ahogy modern. Időtlen. A *locus* jelöli ki a horizontot, amely csak a szemnek, de nem a léleknek a határa. Mindenki (férfi, gyermek, asszony) odarendelődik valahová, sajátos, egyedi helye van, amelyet ki kell töltenie. A váltó(tat)ni akarás, elvágyódás itt az

önmagunktól való eltávolodás veszélyét rejti magában. Különös hangsúly esik ilyen szempontból a nevekre, melyek az én pecsétjét nyomják erre a meghatározott helyre: a név jelenti azt az állandóságot, amelyhez a léleknek igazodnia kell, különben felborul az az egyensúly, amely közte és a (nevet adó, tehát a helyét is kijelölő) család között fennáll.

Azonban távolról sem egyfajta klasszikus családrege-nnyel van dolgunk; a család itt egy kifelé zárt, de befelé nyitott rendszerként jelenik meg, mely végső soron csupa esetlegesség és lehetőség, így épp e dinamizmus miatt oly sérülékeny. A család közegéből való kilépés a szó legszorosabb értelmében vett eksztázist jelenti, egy olyan másutt-létet, amely végül

Muharrem számára az igazi otthon-lét lesz.

A cselekmény fordulópontjaihoz a szerkesztés is igazodik: filozofikus jellegű, az alaptörténethez nem feltétlenül kapcsolódó, hitvallászerű kitérők által török meg több ponton is a regény. Amikor Muharrem belép a fürdő univerzumába, hit és tudás, művészet és valóság, élet és halál bipolaritásának kérdésével is találkozunk.

Az alapot, amelyre életünket, önmagunkat felépítjük – hiába veszünk magától értetődőnek, sőt vala-

miképp túlhaladottnak –, valójában mindig is keresnünk kell; sohasem eleve adott. Mumcu regénye erről a keresésről szól, a lélek magára ismeréséről, a világ újraértelmezéséről, elfogadásokról és elutasításokról, melyek bölcsőtől a sírig végigkísérnek.

SISKA HENRIETT

(Fordította Tüsnádi Edit, Ráció Kiadó, Budapest, 2007, 100 oldal, 2300 Ft)

HÁSZ RÓBERT:

A künde

Hász Róbert regénye sok szempontból érdekes világba kalauzol bennünket. Igazából nem is világról van szó, inkább világokról, s a szerző mélyebb, nem kizárólag az irodalomra, hanem egyéb tudományágakra (történelem, szociológia, pszichológia), illetve a mai magyar identitáskeresés problematikájára vonatkoztatva is érdekes gondolatokat vet fel.

A künde cselekménye a honfoglalás és az államalapítás közé eső, több szempontból is kényes időszakban játszódik. Először is erről a korszakról szinte semmi „mérhető”, hiteles történelmi adat nem áll rendelkezésünkre. Másodszor az idegen kulturális közegbe beékelte, a hely- és önkeresés nehézségével küszködő,

korábbi haditettei tükrében katasztrofálisnak mondható vereségei fölött merengő, őrlődő közösséggel operálni napjainkban egyébként is érzékeny dolog.

S ekkor kerül képbe *A künde* abszolút regénybe illő főhőse: a múltját, gyökereit nem ismerő, korosodó Sankt-Gallen-i szerzetes, nevezetesen Pannóniai Stephanus. Hősünket a kolostor apátja titkos küldetéssel bízza meg: közvetítsen a pogány magyarok és a római pápa között, hogy Ottó német császár ellen szövetségre léphessenek. Stephanus útnak is indul, ám megbízólevél helyett csak egy medált kap előljárójától. A madarat ábrázoló ékszerről (egy turulról van szó) azonban kiderül, nem más, mint a künde, a kettős fejedelemség idején a szakrális vezető, az Isten és ember közt kapcsolatot teremtő személy kizárólagos jele és tulajdona.

Krisztus után 904-ben Kurszán halálával a kettős fejedelemség megszűnt, a merényletnek pedig egyetlen túlélője sem volt, hacsak nem Kurszán gyermekkorú fia, akinek a holttestét nem találták meg soha. Lehetséges volna, hogy a szerzetes maga az elveszett és megkerült Csaba? Vajon elegendő bizonyíték a tudattalanjába zárt, elfelejtett gyermekkorból származó, ösztönösen felszínre kerülő anyanyelv, a magyar, amelyről úgy tartják, hogy idegen nem sajátíthatja el soha? Valódi reménységet jelenthet ez a lelkekben